

TÜRKMENISTANYŇ PREZIDENTINIŇ KARARY

«01» aprel 2016ý.

№ 14681

Aşgabat ş.

Ýükleri awtoulagda daşamagyň düzgünlerini tassyklamak hakynda

(Türkmenistanyň Prezidentiniň namalarynyň we Türkmenistanyň Hökümetiniň
çözgütleriniň ýygyndysy, 2016-njy ýyl, № 4, 4062-nji madda)

«Awtomobil ulagy hakyndaky» we «Ýol hereketiniň howpsuzlygy hakyndaky» Türkmenistanyň Kanunlaryna laýyklykda hem-de daşalýan ýükleri abat saklap, olaryň wagtynda eltilmegi üçin ýerine ýetirilýän hyzmatlaryň ýokary hilli bolmagyny gazanmak maksady bilen, karar edýärim:

1. Ýükleri awtoulagda daşamagyň düzgünlerini tassyklamaly (goşulýar).

2. Şu kararyň ýerine ýetirilişine Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň Başlygynyň Orunbasary S.Satlykow, Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň Başlygynyň Orunbasary, Türkmenistanyň Prezidentiniň Diwanynyň we Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň Iş Dolandyryjysy Ş.Durdylyýew, Türkmenistanyň Awtomobil ulaglary ministri M.Aýdogdyýew, Türkmenistanyň Içeri işler ministri I.Mulikow, «Türkmenawtoýollary» döwlet konserniniň başlygy D.Amangeldiýew we Türkmenistanyň Ýokary gözegçilik edarasynyň başlygy Ç.Gylyjow gözegçilik etmeli.

**Türkmenistanyň
Prezidenti**

**Gurbanguly
Berdimuhamedow**

Türkmenistanyň Prezidentiniň
2016-njy ýylyň 01-nji aprelinde
çykaran 14681-nji karary bilen
tassyklandy

Ýükleri awtoulagda daşamagyň DÜZGÜNLERI

(Türkmenistanyň Prezidentiniň 02.12.2021 ý. çykaran № 2520 karary esasynda girizilen
üýtgetmeler bilen)

I. Umumy düzgünler

1. Ýükleri awtoulagda daşamagyň düzgünleri (mundanbeýläk - Düzgünler) «Awtomobil ulagy hakyndaky», «Ýol hereketiniň howpsuzlygy hakyndaky» Türkmenistanyň Kanunlaryna laýyklykda işlenip taýýarlandy.

2. Şu Düzgünleriň maksatlary üçin ulanylýan esasy düşüňjeler:

awtomobil ulag serişdesi (mundan beýläk – awtoulagserişdesi) - hereketlendiriji bilen herekete getirilýän, ýükleri ýa-da ýörite enjamy daşamak, şeýle hem işiň başga görnüşlerini ýerine ýetirmek üçin niýetlenen awtoulag serişdesi (awtoulag serişdeleriniň biri ýa-da birnäçe birliklerden durýan düzümi);

awtoulag serişdesinde daşajy - Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen esaslarda ýükleri awtoulag serişdesinde daşamagy (mundan beýläk - awtoulag serişdesinde daşamak) ýerine ýetirýän fiziki we ýuridik şahs;

awtoulag serişdesinde daşamagyň buýrujysy (mundan beýläk - buýrujy) - ýükleriň awtoulag serişdesinde daşalmagyny, şeýle hem işleriň başga görnüşleri üçin buýurmany amala aşyran fiziki we ýuridik şahs;

awtoulag serişdesiniň kommunikasiýalary - ýükler awtoulag serişdesi bilen daşalanda peýdalanylýan, şeýle hem awtoulag serişdesiniň saklanylmagy we hyzmat edilmegi üçin niýetlenen awtomobil ýollary, terminal we başga desgalar;

awtoulag serişdesinde yük daşamak şertnamasy (mundan beýläk - baglaşylan şertnama) - awtoulag serişdesinde daşajyny ýüki bellenen ýerine eltmäge borçlandyran, buýrujy bilen resmi taýdan haryt-ulag delilhaty görnüşinde baglaşylýan resminama;

ulag-ekspeditorçylyk işi - bu iş yük daşama ulgamynda yük daşama dolanyşygynyň ähli görnüşlerini we ýüki haryt öndürijiden sargytça - müşderä çenli eltip bermek boýunça hyzmatlary öz içine alýar;

ekspeditor - ol ulag-ekspedisiýa işini amala aşyrmaga şertnama baglaşan tarap bolmak bilen, ulag-ekspedisiýa hyzmatyny ýerine ýetirýär we guraýar;

yük toplumy - haryt-ulag delilnamasy boýunça daşalýan bir ýa-da birnäçe görnüşli yük;

ýol resminamasy - sürüjileriň awtoulag serişdesini dolandyrmaga hukuk berýän resminamalary, ýol hatlary, rugsatnamalary we ýükleri daşamak üçin niýetlenen beýleki resminamalar;

ýük - awtoulag serişdesinde daşajy tarapyndan niýetlenen nokadyna awtoulag serişdesinde eltmek üçin kabul edilen maddy gymmatlyklar ýa-da haryt häsiýeti bolmadyk zatlar;

ýük ugradyjy - öz adyndan ýüküň ugradylmagy resmileşdirilýän fiziki we ýuridik şahs;

ýük alyjy - awtoulag serişdesinde ýük daşamagyň şertnamasy esasynda ýa-da başga kanuny esasyda ýüki almaga ygtyýarlyk berlen fiziki we ýuridik şahs;

ýük orny - awtoulag serişdesinde ýükleri daşamak üçin möçberleri we agramy boýunça göz önünde tutulan ýer;

agramly ýük - şu Düzgünlere laýyklykda, awtoulag serişdesiniň hereket edýän düzüminiň ygtyýar berlen aňryçäk agramy boýunça iň bolmanda bir ölçeginiň ýa-da kadalaşdyryjy resminamalarda kesgitlenen oka düşýän agramyň ýokary bolmagyna getirýän ýük;

uly gabaraly ýük - şu Düzgünlere laýyklykda, awtoulag serişdesiniň gabaralaryny hasaba almak bilen, awtoulag serişdesiniň ýol berilýän aňryçäk gabaralaryndan geçýän ýük;

bölünýän ýük - sarp ediş aýratynlyklary ýitirilmän ýa-da zaýalanmak howpy döredilmän iki ýa-da şondan köp ýük orunlarynda ýerleşdirilip bilinjek ýük;

sürüji - haýsy-da bir awtoulag serişdesini dolandyryýan, ýükçi, mündürilýän mallary iýdip ýa-da sürini ýolda alyp barýan süregçi. Ulagy sürmegi öwrediji sürüji bilen deňleşdirilýär;

tirkeg - hereketlendiriji bilen enjamlaşdyrylmadyk we mehaniki ulaglaryň düzümünde hereket etmäge niýetlenen ulag serişdesi. Bu adalga ýarymtirkeglere we açma tirkeglere hem degişlidir;

konteyner - köp gezeklik ulanmak üçin niýetlenen bir kub metrden az bolmadyk möçberli ýüki ýüklemek-düşürmek hem-de gysga wagt saklamak üçin niýetlenen ulag enjamy.

3. Şu Düzgünler awtoulag serişdesinde ähli ýük daşamalaryna degişli bolup, fiziki we ýuridik şahslaryň, şeýle hem bu maksatlar üçin awtoulag serişdesinden peýdalanýan ýük ugradyjynyň (ýük alyjynyň) arasyndaky gatnaşyklary düzgünleşdirýär.

II. Ýük daşamalarynyň toparlara bölünişi

4. Awtoulag serişdesinde ýükleri daşamak içerki daşamalara we daşary ýurt döwletleriniň arasynda, şeýle hem üstaşyr gatnaw arkaly ýerine ýetirilýän halkara daşamalaryna bölünýär.

5. İçerki daşamalar awtoulag serişdesinde ýükleri daşamagyň ýerli we şäherara daşamalaryna bölünýär:

ýerli daşamalara (şäher we şäherýakadaşamalar) -70 kilometre çenli aralykda ýerine ýetirilýän daşamalar;

şäherara daşamalara - 70 kilometrden geçen aralykda ýerine ýetirilýän daşamalar.

6. Fiziki we ýuridik şahslar awtomobil ýollarynda ýük daşamalarynda hereket howpsuzlygyny, tehnik kadalary we awtomobil ýollarynyň abat saklanmagyny üpjün etmäge borçludyr.

7. Umumy agramly, okuna düşýän güýji we gabaralary bellenen ölçegden geçýän awtoulag serişdesiniň awtomobil ýollary boýunça hereketi diňe ýol hereketiniň howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça degişli içeri işler edaralary tarapyndan berilýän ýörite rugsatnama bolan mahalynda amala aşyrylýar.

Agyr agramly we uly gabaraly awtoulag serişdesiniň awtomobil ýollary boýunça ýöremeginiň ugruny ylalaşmak Türkmenistanyň Gurluşyk we binagärlik ministrliگی tarapyndan amala aşyrylýar.

8. Howply we ýörite ýükleri ýerli daşamalar Türkmenistanyň kanunçylygynda we şu Düzgünlerde bellenen talaplara laýyklykda amala aşyrylýar.

9. Fiziki we ýuridik şahslar üçin awtoulag serişdesinde ýükleri daşamak awtoulag serişdesinde daşajjylar bilen baglaşylýan şertnama esasynda amala aşyrylýar.

III. Ýükleri daşamak üçin ýükleri kabul etmegiň düzgünleri

10. Daşamak üçin ýükler şu Düzgünlere laýyklykda aşakdakylar esasynda kabul edilýär:

a) bellenen tertipde tassyklanan meýilnamalara, şeýle hem baglaşylan şertnamalara laýyk gelýän ýükler;

b) tebigy ýa-da tehnogen häsiýetli adatdan daşary ýagdaýlar ýüze çykanda onuň netijelerini ýok etmek üçin ulanylýan meýilnamadan we nobatdan daşardaky ýükler.

11. Ýük ugradyjy ýükleri awtoulag serişdesinde daşamak üçin baglaşylan şertnama esasynda degişli buýurmany bellenen tertipde awtoulag serişdesinde daşaja berýär.

Buýrujynyň we awtoulag serişdesinde daşajjynyň arasyndaky şertnama esasynda ýükleri daşamak üçin buýurmalar bir günlük, baş günlük, on günlük ýa-da bir aýlyk berlip bilner.

12. Buýurma awtoulag serişdesinde ýükleri daşamak barada baglaşylan şertnamada göz önünde tutulan möhletlerde amala aşyrylýar. Ýerli we şäherara

daşamalarda buýurma degişlilikde ýükleri daşamagyň 24 sagat we 48 sagat önünden berilýär.

Ýük ugradyjy awtoulag serişdesinde ýüki daşamak üçin daşýja telefaks arkaly hem baglaşylan şertnamada ähli zerur bolan maglumatlary iberip biler.

13. Ýükleri daşamak üçin awtoulag serişdesiniň zerur bolan görnüşleri we möçberleri awtoulag serişdesinde daşýjy tarapyndan ýükleriň görnüşine we möçberine laýyklykda kesgitlenýär.

14. Awtoulag serişdesinde daşýjy baglaşylan şertnama laýyklykda ýük ýüklenilýän we düşürilýän ýerleriň ählisine awtoulag serişdesini öz wagtynda eltmäge, şeýle hem ýük ugradyjyny ýüki daşamak üçin ýaramly we arassaçylyk talaplaryna laýyk gelyän gurat awtoulag serişdesi bilen üpjün etmäge borçludyr.

Ýüki daşamak üçin awtoulag serişdesinde daşýjy gurat awtoulag serişdesi bilen üpjün etmedik ýagdaýynda, awtoulag serişdesi berilmedik diýlip hasaplanýar. Buýrujy gurat däl awtoulag serişdesinden ýüz dönderýändigini delilnama bilen esaslandyrýar, delilnamanyň görnüşi Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ýanyndaky Ulag we kommunikasiýalar agentligi tarapyndan tassyklanýar.

Ýüke zeper ýetirilmegi ýa-da onuň zaýalanmagy, bölekleyin ýa-da dolulygyna ýitirilmegi, öz wagtynda eltilmändigini üçin buýruja ýetirilen zyýanyň (zeleliň) öweziniň tölenilmegi daşýjynyň we ýük ugradyjynyň (ýük alyjynyň) arasyndaky ylalaşyk boýunça kesgitlenýär.

15. Awtoulag serişdesinde daşýjy iň gysga we amatly gatnaw ugry boýunça ýükleri awtoulag serişdesinde daşamagyň ýoluny ýük ugradyjy bilen ylalaşmalydyr.

Awtoulag serişdesinde daşýjy ýüki daşamagyň aralygynyň artýandygy barada ýük ugradyja (ýük alyja) habar bermäge borçludyr.

16. Ýük ugradyjy awtoulag serişdesine ýüki ýüklemek üçin awtoulagyň gelmegine çenli ýükleriň netijeli ulanylmagyny we ýolda abat saklanmagyny, ýüki daşamak üçin (gaplamak, ýük alyjylaryň toparlaryna bölmek) taýýarlamagy hem-de degişli resminamalary üpjün etmäge borçludyr.

Ýük ugradyjy ýüki bellenen wagtda getirmedik ýa-da şu Düzgünlerde we baglaşylan şertnamada göz önünde tutulan talaplara laýyk gelmedik ýagdaýynda, şol ýük iberilmedik diýlip hasap edilýär.

Şeýle halatda ýük ugradyjy iki ugur boýunça (ýüki ýüklemek we düşürmek üçin yzyna gaýdyp gelmek) awtoulag serişdesiniň geçmeli ýolunyň tölegini tölemäge, şeýle hem nyrlaryň sanawyna laýyklykda awtoulag serişdelerine ýükleri ýüklemäge we daşamaga garaşyp, boş duranlygy üçin awtoulag serişdesinde daşýja öwezini dolmaga borçludyr.

17. Awtoulag serişdesinde daşajy aşakdaky ýagdaýlarda ýük daşamakdan ýüz öwrüp biler:

a) ýük ýa-da onuň ýanyndaky resminamalar buýrujy tarapyndan taýýarlanmadyk bolsa;

b) ylalaşylan, resminamalaryň maglumatlaryna üýtgetmeler girizilen bolsa;

ç) ýük ugradyjy baglaşylan şertnamada görkezilmedik ýüki daşmaga ýa-da ýüki bellenen talaplara laýyk gelmeýän gapda ýa-da gutuda berse;

d) eger-de ýükleme-düşürme işleri geçirilende ýüke zeper ýetirilsen,

e) buýurma laýyklykda berlen ýüküň agramy awtoulag serişdesiniň ýük göterijiliginden ýokary geçýän bolsa;

ä) berlen ýük sargytda göz önünde tutulmadyk bolsa;

f) berlen ýük sargyt boýunça başga ýere eltmäge niýetlenen bolsa;

g) awtomobil ýollarynda ýükleri daşamak wagtlaýyn çäklendirilende ýa-da bes edilende, tebigy betbagtçylyk ýa-da ýoluň, howanyň şertleri ýaramazlaşandygy sebäpli ýüki eltip bilmese.

Şu bölümiň «ç», «e», «ä», «f» kiçi bölümlerinde göz önünde tutulan halatlar baglaşylan şertnamalarda nazara alynmadyk ýagdaýynda, awtoulag serişdesinde daşajy buýrujydan ýüki iki ugur - ýüki awtoulag serişdesine ýüklemek we düşürmeli ýerine çenli ugur üçin hakyky geçmeli ýolunyň bahasyny kesgitlenen nyrhnama laýyklykda alýar.

18. Ýük ugradyjynyň haryt-ulag delilhaty bilen resmileşdirilmedik harytlary ýa-da Türkmenistanyň kanunçylygynda gadagan edilen ýükleri daşamak üçin ýüzlenen ýagdaýynda, awtoulag serişdesinde daşajy şol ýükleri kabul edip bilmeýär.

19. Ýük ugradyjy awtoulag serişdesinde ýükleri daşamak üçin bellenen tertipde ygtyýarly edaralardan alnan, zerur bolan laýyklyk sertifikaty, şahadatnamalary ýa-da beýleki resminamalary bilen daşajy üpjün etmelidir.

20. Eger ýükleriň bilelikde daşalmagy olaryň zaýalanmagyna sebäp bolup biljek bolsa, onda ýük ugradyjy biri-birine meňzemeýän ýükleri aýratyn awtoulag serişdelerinde ibermelidir.

21. Awtoulag serişdesinde daşajy ýükleriň daşalmagyny ýük ugradyjysyz (ýük alyjysyz) ýa-da onuň ekspeditorynyň gatnaşmazlygynda amala aşyrýar.

Şu bölümiň «a», «b» we «ç» kiçi bölümlerinde görkezilen ýükleriň ýany bilen ýük ugradyjynyň (ýük alyjynyň) ýa-da onuň ekspeditorynyň gitmegi talap edilýär:

a)görnüşi boýunça aýratyn şertlerde daşalmagy talap edilýän ýükler:

partladyjy enjamlar we partlaýjy maddalar;

öz-özünden ýanýan maddalar;

çalt ýanýan suwuklyklar (suwuk ýangyçlardan başga), kinoplýonkalar we kinolentalar;

zäherleýji güýçli täsir edýän awuly maddalar;

iyiji maddalar;

ýörite gaplara gaplanmadyk aýna we aýna-farfor önümleri hem-de beýleki howply ýükler;

b) aýratyn goralmagy talap edilýän ýükler:

gymmat bahaly daşlar;

gymmat bahaly metallar;

zergärçilik önümleri;

gadymy we çeperçilik önümleri;

sungata degişli önümler (suratlar, heýkeltaraşlyk eserleri we beýlekiler);

ç) ýolda ideg etmegi talap edilýän ýükler:

haýwanlar, guşlar we bal arylary.

22. Awtoulag serişdesinde daşajy ýük ugradyjy (ýük alyjy) bilen ylalaşyp, ýöritleşdirilen awtoulag serişdesinde ekspeditorlaryň gatnaşmagynda şu Düzgünleriň 21-nji bölümünde görkezilen ýükleriň ýany bilen gitmek we olary tabşyrmak, ulag-ekspedision amallaryny ýerine ýetirmek üçin kabul edip bilner.

23. Ýük ugradyjy (ýük alyjy) ýüki daşamak üçin ekspeditoryň ýany bilen gitmegini, şeýle hem ekspeditoryň awtoulag serişdesine ýüküň ýüklenjek wagtynda gelmegini üpjün etmäge borçludur.

Ýük ugradyjynyň (ýük alyjynyň) ekspeditorynyň bir sagat gijä galan ýagdaýynda, awtoulag serişdesinde daşajy şol awtoulag serişdesini awtoulag jaýyna gaýtarmaga ýa-da olary başga daşamalara ulanmaga hukugy bardyr.

24. Ekspeditor ýükleri kabul eden wagty ýük ugradyja we awtoulag serişdesinde daşajya degişli resminamalary görkezmelidir.

Awtoulag serişdesinde daşajy awtoulag serişdesiniň ähli bellige alyş ýerlerinde girmek-çykmak üçin gerek bolan degişli resminamalary, baglaşylan şertnamada hasaba almak bilen, olaryň önünden taýýarlanyp berilmeginiň tertibini, şeýle hem awtoulag serişdesiniň netijeli peýdalanylmagyna gönükdirilen beýleki çäreleri göz önünde tutmalydyr.

25. Ýük ugradyjy (ýük alyjy) ýükleri yglan edilen gymmatlyk bilen daşamaga berip biler.

26. Ýük ugradyjy şu ýükleriň gymmatlygyny yglan etmäge borçludur:

a) nyrh sanawy boýunça bahasy bolmadyk gymmat bahaly metallaryň we gymmat bahaly daşlaryň we olardan ýasalan önümleriň, sungata degişli harytlaryň,

suratlaryň, heýkelleriň, çeperçilik önümleriniň, gadymy önümleriň, halyalaryň, tejribe maşynlarynyň, enjamlarynyň we gurallarynyň;

b) öý goşlarynyň.

27. Dökülip daşalýan, guýlup, gapsyz, tiz zaýalanýan we howply ýükleriň gymmatlygynyň yglan edilmegine ýol berilmeyär.

28. Ýük ugradyjy tarapyndan ýüküň gymmatyna görä yglan edilen baha ýüküň hakyky bahasyndan ýokary geçmeli däldir. Awtoulag serişdesinde daşyjy bilen ýük ugradyjynyň (ýük alyjynyň) arasynda ylalaşyk bolmadyk ýagdaýynda, ýüküň bahasy garaşsyz hünärmenler tarapyndan kesgitlenýär we bu barada delilnama düzülýär.

Ýük daşamak üçin gymmat bahaly ýükler tabşyrylanda ýük ugradyjy bellenen görnüşde üç nusgada ýük orunlarynyň sanawyny düzmäge borçludur. Ýük orunlarynyň sanawynyň görnüşi ýük ugradyjy tarapyndan kesgitlenýär.

Ýük orunlarynyň sanawy barlanandan soňra onuň bir nusgasy ýük ugradyja gaýtarylyp berilýär, ikinji nusgasy awtoulag serişdesinde daşyjyda galýar, üçünji nusgasy ýük tabşyrylanda ýük alyja gowşurylýar.

29. Ýük ugradyjy dökülip daşalýan, guýlup, gapsyz konteýnerlerde daşalýan ýükleri awtoulag serişdesinde daşyjya tabşyrylanda şol ýükleriň agramy kesgitlenmelidir we ol haryt-ulag delilhatynda görkezilmelidir.

Gaply we toplumlaýyn ýükleri daşamak üçin haryt-ulag delilhatynda ýüküň agramy we ýük orunlarynyň mukdary görkezilip kabul edilýär.

Aýry-aýry ýükleriň agramy taraplaryň arasynda baglaşylan şertnama boýunça hasaplamak ýoly bilen, ölçemek arkaly, çalyşma agramy boýunça ýa-da şertli kesgitlenip bilner.

Haryt-ulag delilhatynda ýüküň agramy barada ýazgy kesgitlemegiň usulyny görkezmek bilen, ýük ugradyjy tarapyndan geçirilýär.

30. Ýüküň agramyny tehniki serişdeleriň kömegi arkaly ýük ugradyjy bilen awtoulag serişdesinde daşyjy bilelikde kesgitleýär, ýük awtoduralgalarynda bolsa, ýük awtoduralgasynyň tehniki serişdelerini ulanmak arkaly geçirilýär.

Ýükler beklegiçlenen ýapyk awtoulag serişdesinde we tirkeglerde, awtoulag serişdesiniň aýratyn bölümlerinde, konteýnerde we çelekde daşalanda ýüküň agramyny kesgitlemek ýük ugradyjy tarapyndan geçirilýär.

31. Belgilenen sap ýa-da gaply agramy bolan ýükler gaýtadan ölçelmäge degişli däldir. Ekspeditor gapda ýa-da daňyda olaryň açylmagynyň sebäbi näbelli bolsa, şeýle ýüki ýük ugradyjynyň belgilemesinde görkezilen agrama laýyklykda kabul edýär.

Eger ýük ornunda standart ölçegli ýük şol bir ýük alyjynyň salgysyna iberilýän bolsa, her bir ýük ornunda ýüküň agramyny görkezmek hökman däl. Şunuň bilen baglylykda, ýük orunlarynda standart gaply ýüküň agramyny we sap agramyny görkezmek göz önünde tutulan halatlar muňa girmeyär. Şeýle ýagdaýda ýük resminamasynyň «Agramyny kesgitlemegiň usuly» diýen sütüninde agramy «standart boýunça» diýlip görkezilýär.

32. Haryt däl görnüşli ýükleriň mukdaryny ýük ugradyjy (ýük alyjy) awtoulag serişdesinde daşyjy bilen bilelikde düzülen ölçeg delilnamalary ýa-da çekip ölçemegiň delilnamalary boýunça kesgitleýär. Toprak ýükleri köpçülikleýin daşalanda onuň mukdary geodeziki ölçeg arkaly kesgitlenip bilner.

Çekip ölçemegiň delilnamasy baş bilen on aralykdaky awtoulag serişdelerinde çekip ölçemegiň barlagy esasynda düzülýär, şondan soňra degişli kysymdaky bir awtoulag serişdesindäki ýüküň ortaça agramy kesgitlenýär.

Ýüküň mukdary geodeziki ölçeg arkaly kesgitlenende, ýüküň umumy agramy geodeziki ölçegiň göwrüm görkezijilerini barlag usuly bilen kesgitlenýän ýüküň göwrümini agramyna köpeltmek arkaly belleniýär.

Eger ýüküň görnüşi ýa-da daşamalaryň beýleki şertleri üýtgände awtoulag serişdesinde daşyjynyň, ýük ugradyjynyň (ýük alyjynyň) talap etmegi boýunça çekip ölçemesiniň barlagy ýa-da ýüküň göwrüm agramyny kesgitlemek gaýtadan geçirilýär.

33. Awtoulag serişdesinde daşyjynyň, ýük ugradyjynyň (ýük alyjynyň) gaýtadan çekip ölçemekden ýa-da ýüküň göwrüm agramyny kesgitlemekden ýüz döndermäge hukugy ýokdur.

Awtoulag serişdesinde daşyjy ähli halatlarda daşalýan ýüküň mukdarynyň ýa-da agramynyň goşmaça barlanmagyny talap edip biler. Barlagyň netijeleri haryt-ulag delilhatynda görkezilmelidir.

34. Ýükleriň ýitirilmeginden, kem çykmagyndan, zaýalanmagyndan we olara zeper ýetmeginden gorap saklamak üçin, daşalanda gaplanmagy zerur bolan ýükler döwlet standartlaryna ýa-da tehniki şertlere laýyk gelýän abat gaplarda daşamaga berilmelidir, bellenen halatlarda bolsa ýükleriň doly abat saklanmagyny üpjün edýän beýleki abat gaplarda berilmelidir.

Oba hojalyk önümleri bilen bagly ýükler daşalanda, abat saklamak üçin standart däl gaplarda ýükler kabul edilip bilner.

Eger ýüki daşamak üçin berlen gabyň ýa-da daňnyň daşyndan synlananda ýüküň ýitmek, zaýalanmak ýa-da oňa zeper ýetmek howpuny döredýän sebäpler ýüze çykarylsa, ýük ugradyjy awtoulag serişdesinde daşyjynyň talap etmegi boýunça gaby ýa-da daňny talabalaýyk ýagdaýa getirmäge borçludur.

35. Ýol hereketiniň kadalarynda bellenen talaplary nazara almak bilen, bir ýük ornunyň iň ýokary ölçegi we agramy ýüküň awtoulag serişdesiniň ýük göterijiliginden we nowasynyň ölçeginden ýokary geçmeli däldir.

36. Ýük ugradyjy ýükleriň nädogry gaplanmagy (ýyrtylmagy, döwürmegi, maýyşmagy, deşilip akmagy we şuna meňzeş), şeýle hem ýüküň aýratynlyklaryna, agramyna ýa-da bellenen standartlara we tehniki şertlere laýyk gelmeýän gabynyň ýa-da daňynyň ulanylmagy üçin jogapkärçilik çekýär.

37. Ýükleri daşamak üçin şu Düzgünlerde göz önünde tutulmadyk ýükleriň kabul edilmegi ýükleriň aýry-aýry görnüşlerini daşamak kadalaryna laýyklykda geçirilýär.

38. Ýükleri awtoulag serişdesinde daşamak baradaky şertnamalary baglaşmak düzgünleri we ýükleri belgilemek kadalary, şeýle hem daşamak üçin resminamalary taýýarlamak boýunça kadalar, beklegiçlemek we banderollamak kadalary ygtyýarly edaralar tarapyndan tassyklanýar.

IV. Ýükleri ýüklemek we düşürmek

39. Ýük ugradyjy ýükleri awtoulag serişdesine ýüklemek, berkitmek, örtmek we daňmak işlerini ýerine ýetirýär, ýükleri awtoulag serişdesinden düşürmek, berkitmeleri, örtükleri we daňlary aýyrmak ýük alyjy tarapyndan amala aşyrylýar.

Ýük ugradyjy ýa-da ýük alyjy degişlilikde awtoulag serişdesiniň bortlaryny hem-de awtoçekekleriň agzyny ýapmagy we açmagy, awtoçekekleriň agzyna şlangalary goýbermegi we olardan çykarmagy, şlangalary olara birleşdirmegi we olardan aýyrmagy ýerine ýetirýär.

40. Awtoulag serişdesinde daşajy ýük ugradyjy (ýük alyjy) bilen degişli ylalaşyk boýunça ýükleýiş-düşüriş işleri geçirilen ýagdaýynda, ýükler ýüklenen we düşürilen mahaly öz günäsi bilen ýüküň zaýalanmagyna ýa-da zeper ýetirilmegine gös-göni jogapkärçilik çekýär.

41. Ýük ugradyjy (ýük alyjy) awtoulag serişdesiniň düzüminiň päsgelçiliksiz geçmegini we öwrülmegini üpjün etmek üçin ýükleri ýükleýiş-düşüriş meýdançalaryny hem-de olara eltiji ýollary ýylyň islendik wagtynda abat ýagdaýda saklamaga, şeýle hem agşamky we gijeki wagtda işlemek üçin talabalaýyk yşyklandyрма bilen üpjün etmäge borçludyr.

42. Ýükler daşalanda ýük ugradyjynyň (ýük alyjynyň) buýurmasynda görkezilen möçberleriň çäklerinde ulaga sygýan, ýöne onuň ýük göterijiliginden geçmeýän möçberde ýük ugradyjynyň we awtoulag serişdesinde daşajjynyň awtoulag serişdesini doly ulanmaga hukugy bardyr.

Ýeňil ýükler (şol sanda oba hojalyk ýükleri) köp mukdarda daşalanda, awtoulag serişdesinde daşajy buýrujy tarapyndan goşmaça töleg geçirilen ýagdaýynda, awtoulag serişdesiniň bortlaryny uzaltmak ýa-da ýük göterijiliginiň ulanylyşyny ýokarlandyrmak üçin kanunçylyga laýyklykda beýleki çäreleri geçirip biler.

Dökülip daşalýan ürgün ýükler ýüklenende ýüküň dökülmeğiniň önüni almak maksady bilen, ýüküň üsti awtoulag serişdesiniň bortlarynyň ýokarky gýralaryndan geçmeli däldir.

43. Gapsyz daşalýan ýükler köp wagt talap edilýän toplumlaýyn ýa-da bölekleýin kabul etmek we ýüklemek, ýük ugradyjy tarapyndan şol ýükleriň üçden baş ýerine çenli sim bilen daňmak arkaly toplanyp ýa-da saralyp, has iri ýük birliklerine birleşdirilmelidir. Ýükleriň daňlyşynyň berkligi ýük göteriji awtoulag serişdesiniň gaňyrçaklary islendik sim bilen daňylan ýere ildirip, götermäge mümkinçilik berýän derejede bolmalydyr.

44. Awtoulag serişdesinde ýüklerdaşalanda ýükleriň süýşmezligi, gaçmazlygy, gapyny gysmazlygy, sürtülmezligi ýa-da olara zeper ýetirilmezligi göz önünde tutulyp, şol ýükler ýüklenende, ýolda daşalanda we düşürilende olar awtoulag serişdesiniň abat saklamagyny üpjün etmek bilen ýerleşdirilmelidir we ygtybarly berkidilmelidir.

Ýükleri çüýler, skobalar we awtoulag serişdesine zeper ýetirýän beýleki serişdeler bilen berkitmek gadagandyr.

45. Ýükleri daşamak üçin açyk, üsti örtükli awtoulag serişdesi ulanylmaýan bolsa we bu barada ýük daşajy bilen ylalaşylan ýagdaýynda ýükleri ýüklemek we daşamak üçin zerur bolan gurluşlar, kömekçi serişdeler - haçjalar, agaç ýassyklar (diregler, kapasalar, simler, germewler, togalamak üçin gurluşlar we beýlekiler), şeýle hem ýükleri ýyly saklamak üçin zerur bolan serişdeler (galyň örtükler we beýlekiler) ýük ugradyjy tarapyndan berilmelidir hem-de guralmalydyr we ýük alyjy tarapyndan aýrylmalydyr. Ýüki örtmek we daňmak üçin örtük, ýüp tölegli esasyda awtoulag serişdesinde daşajy tarapyndan berlip bilner.

46. Kesgitli bir ýüki daşamak üçin awtoulag serişdesini goşmaça enjamlaşdyrmak we üpjün etmek diňe awtoulag serişdesinde daşajy bilen ylalaşylyp, ýük ugradyjy tarapyndan amala aşyrylyp bilner.

47. Awtoulag serişdesinde daşajy ýük ugradyjy bilen baglaşylan şertnama esasynda awtoulag serişdesiniň nowasyny täzedden enjamlaşdyryp biler.

48. Ýük ugradyja degişli ähli gurluşlar awtoulag serişdesinde daşajy tarapyndan ýük bilen bilelikde ýük alyja berilýär ýa-da ýük ugradyjynyň haryt-ulag delilnamasynda berlen görkezmesine laýyklykda oňa gaýtarylyp berilýär.

49. Sürüji awtoulag serişdesinde ýüküň ýerleşdirilişiniň we berkidilişiniň hereket howpsuzlygynyň we awtoulag serişdesiniň abat saklanmagyny üpjün etmegiň talaplaryna laýyk gelşini barlamaga, şeýle hem ýüküň ýerleşdirilişinde we berkidilişinde ýüze çykarylan howp salýan kemçilikler barada ýük iberijä habar bermäge borçludyr. Ýük ugradyjy sürüjiniň talap etmegi boýunça ýüküň ýerleşdirilişinde we berkidilişinde ýüze çykarylan näsazlyklary, kemçilikleri düzetmäge borçludyr.

Sürüji ýol hereket howpsuzlygynyň talaplaryndan ugur alyp, ýüküň gabaralarynyň şäherleriň, ilatly ýerleriň ýollarynda hereket etmegiň kadalaryna laýyk gelşini, şeýle hem ýüküň berkidilişiniň we daňlyşynyň ýagdaýyny barlamaga borçludyr. Ýüküň gabaralary, berkidilişi we daňlyşy onuň nowadan daşyna süýşmeginiň ýa-da gaçmagynyň önüni alar ýaly derejede bolmalydyr.

50. Ýük ugradyjy (ýük alyjy) tarapyndan ýüki ýüklemek-düşürmek işleri geçirilende howpsuzlyk kadalarynyň berjaý edilmegine gözegçilik amala aşyrylýar, şeýle hem olar şol kadalaryň bozulmagy netijesinde bolup geçen betbagtçylykly hadysalar üçin jogapkärçilik çekýär.

Ýükleri ýüklemek-düşürmek işleri awtoulag serişdesinde daşyjy tarapyndan amala aşyrylanda howpsuzlyk kadalarynyň berjaý edilmegine gözegçiligi üpjün etmek borjuna, şeýle hem şol kadalaryň bozulmagy netijesinde bolup geçen betbagtçylykly hadysalar üçin jogapkärçiligi awtoulag serişdesinde daşyjy çekýär.

51. Ýükleri awtoulag serişdesine ýüklemegiň we düşürmegiň möhletleri, şeýle hem ýükleri ýüklemek we düşürmek bilen bagly goşmaça amallary ýerine ýetirmegiň möhletleri taraplaryň arasynda baglaşylan şertnamada ylalaşylýar.

Awtoulag serişdesiniň ýüki ýüklemek üçin getirilen wagty sürüjiniň ýüküň ýüklenýän ýerine degişli resminamany görkezen pursadyndan hasaplanýar.

Ýükleriň ýüklenýän we düşürilýän ýerlerinde (demir ýol beketlerinden başga) girelge derwezeleriniň, gözegçilik-geçiriş ýerleriniň ýa-da ýükleri seljerýän barlaghanalaryň bolan halatynda, awtoulag serişdesiniň ýüki ýüklemek ýa-da düşürmek üçin getirilen wagty sürüjiniň girelge derwezelerinde, gözegçilik-geçiriş ýerinde ýa-da ýükleri seljerýän barlaghanada ýük ugradyja (ýük alyja) degişli resminamany görkezen pursadyndan hasaplanýar.

Sürüjä ýüklenen ýa-da düşürilen ýük üçin talabalaýyk resmileşdirilen haryt-ulag delilnamasy berlenden soňra, ýüki ýüklemek we düşürmek işleri tamamlanan hasap edilýär.

Ýük ugradyjy (ýük alyjy) awtoulag serişdesiniň ýüküň ýüklenýän we düşürilýän ýerine gelen we ondan giden wagty haryt-ulag delilnamasynda bellemäge borçludyr.

Awtoulag serişdesiniň ýüki ýüklemek ýa-da düşürmek üçin duran wagty hasaplananda aýrylýan, awtoulag serişdesiniň derwezeden ýa-da gözegçilik-geçiriş ýerinden ýüküň ýüklenýän ýa-da düşürilýän ýerine çenli we yzyna gelmek üçin ýolda bolan wagty baglaşylan şertnamada kesgitlenýär.

52. Ýük daşalandan soňra ýük alyjy tarapyndan awtoulag serişdesini, konteýneri ýuwmak we zerur bolan halatynda zyýansyzlandyrmak işleri geçirilmelidir.

Işleriň bu görnüşleri baglaşylan şertnamada göz önünde tutulyp, goşmaça töleg esasynda awtoulag serişdesinde daşyjy tarapyndan hem ýerine ýetirilip bilner.

V. Daşary ýurt we bilelikdäki kärhanalaryň hasabynda duran ýük awtoulag serişdeleri bilen Türkmenistanyň çäginde ýük daşamalary düzgünleşdirmek

53. Türkmenistanda ýükleri ýüklemek we üçünji ýurtlara ýükleri daşamak üçin Rugsatnama Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ýanyndaky Ulag we kommunikasiýalar agentligi tarapyndan berilýär.

54. Daşary ýurt we bilelikdäki kärhanalaryň hasabynda duran ýük awtoulag serişdesine Türkmenistanyň çäginde gelýän hem-de onuň çäginde ýurtdan geçýän mahaly gümrük nokatlarynda Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ýanyndaky Ulag we kommunikasiýalar agentliginiň «Türkmenawtoulaglary» agentliginiň «Türkmenulag-gözegçilik» döwlet kärhanasy we beýleki ygtyýarly edaralar tarapyndan gözegçilik edilýär.

55. Rugsatnama daşyjynyň adyna berilýär, bu Rugsatnamany başga gatnadyja bermek ýa-da ony başga awtoulag serişdesi üçin peýdalanmak gadagandyr.

56. Rugsatnama daşary ýurt we bilelikdäki kärhanalaryň hasabynda duran ýük awtoulag serişdesiniň eýelerine ýükleri üçünji ýurtlardan Türkmenistana daşamak, onuň çäginde ýurtdan geçirmek, ýüki Türkmenistanyň çäginde awtoulag serişdesine ýüklemek hem-de aýratyn halatlarda Türkmenistanyň çäginde ýerleşýän iki nokadyň arasynda ýüki daşamak üçin, eger awtoulag serişdesiniň ýük üçin resminamalary we daşyjynyň özi Türkmenistanyň kanunlarynyň hem-de halkara awtomobil gatnawlary hakyndaky hökümetara ylalaşyklaryň talaplaryna laýyk gelse berilýär.

57. Rugsatnama almak üçin awtoulag serişdesinde daşyjynyň ýurdunyň ygtyýarly edilen edaralary ýa-da onuň ýazmaça tabşyrygy boýunça Türkmenistanyň çäginde bellige alnan awtoulag serişdesinde daşyjynyň ekspeditory ýa-da wekili ýük ýüklenilýänçä önünden bu barada ýüztutmalary bermek arkaly Türkmenistanyň

Ministrler Kabinetiniň ýanyndaky Ulag we kommunikasiýalar agentligine habar bermäge borçludyr.

58. Rugsatnama ýük awtoulag serişdesiniň eýesine bir gezeklik ýüki ýükläp, bellenen ugur boýunça Türkmenistanyň çäginde daşamalary päsgelçiliksiz amala aşyrmaga hukuk berýär.

59. Rugsatnamany bermegiň, ulanmagyň we resmileşdirmegiň tertibi Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ýanyndaky Ulag we kommunikasiýalar agentligi tarapyndan kesgitlenýär.

VI. Buýrujynyň, ýük alyjynyň we awtoulag serişdesinde daşajjynyň jogapkärçiligi

60. Baglaşylan şertnamada göz önünde tutulan awtoulag serişdesiniň berilmändigi üçin, baglaşylan şertnama ýa-da Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda buýrujy oňa ýetirilen zyýanyň öwezini dolmagy bellenen tertipde awtoulag serişdesinde daşajjydan talap etmäge hukugy bardyr.

61. Baglaşylan şertnamada göz önünde tutulan awtoulag serişdesiniň, konteýneriň wagtynda berilmändigi üçin, awtoulag serişdesinde daşajjy möhleti geçirilen her bir doly sagat üçin, baglaşylan şertnama ýa-da Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda bellenen tertipde ýük ugradyja öwezini doluş tölegini töleýär.

62. Eger awtoulag serişdesinde daşajjy ýüküň ýitirilmeginiň, kem çykmagynyň ýa-da oňa zeper ýetirilmeginiň (zaýalanmagynyň) oňa bagly bolmadyk sebäpleriň netijesinde bolup geçendigini subut etmese, awtoulag serişdesinde daşajjy ýüküň daşamak üçin kabul edilen pursadyndan onuň ýük alyja ýa-da ygtyýarly edilen wekiline berlen pursadyna çenli ýüküň abat saklanmagy üçin jogapkärçilik çekýär.

63. Awtoulag serişdesinde daşajjy ýük daşalanda ýetirilen zyýanyň öwezini şu aşakdaky ýagdaýlarda dolýar:

a) ýüküň ýitirilen ýa-da kem çykan halatynda ýitirilen ýa-da kem çykan ýüküň bahasynyň möçberinde;

b) ýüke zeper ýeten (zaýаланан) halatynda ýüküň peseldilen bahasynyň möçberinde, zeper ýetirilen (zaýаланан) ýüki dikeltmek mümkin bolmadyk halatynda ýüküň bahasynyň möçberinde;

ç) yglan edilen gymmatlyk bilen daşamak üçin tabşyrylan ýüküň kem çykan, oňa zeper ýetirilen (zaýаланан) halatynda ýüküň yglan edilen bahasynyň onuň ýetmeýän ýa-da zeper ýetirilen zayаланан) bölegine laýyk gelýän böleginiň möçberinde;

d) yglan edilen gymmatlyk bilen daşamak üçin tabşyrylan ýüküň ýitirilen, zeper ýetirilen (zaýаланан) halatynda eger ýüki dikeltmek mümkin bolmasa, onuň yglan edilen bahasynyň möçberinde.

64. Ýüküň bahasy satyjynyň hasabynda görkezilen ýa-da baglaşylan şertnamada göz önünde tutulan ýüküň bahasyndan ugur alnyp kesgitlenýär, hasap ýok bolsa ýa-da baglaşylan şertnamada bahasy görkezilmedik bolsa, deňeşdirilen ýagdaýlarda, adatça, şoňa meňzeş harytlar üçin alynýan nyrhdan ugur alnyp kesgitlenýär.

65. Eger daşamak üçin töleg ýüküň bahasyna girmeyän bolsa, awtoulag serişdesinde daşajy daşalyan ýüküň ýitirilmegi, kem çykmagy, oňa zeper ýetirilmegi (zaýаланmagy) netijesinde ýetirilen zyýanyň öwezini dolmak bilen bir hatarda, ýitirilen, kem çykan, zeper ýetirilen (zaýаланан) ýüki daşamak üçin alnan daşajyş tölegini hem ýük ugradyja ýa-da ýük alyja gaýtaryp berýär.

66. Awtoulag serişdesinde daşajy ýüki eltmegiň möhletiniň geçendigi üçin, baglaşylan şertnamada görkezilen möçberde ýükalyja öwezini dolýar. Ýüküň eltilmeli möhletiniň geçendigi üçin öwezini dolmagyň umumy möçberi ony daşamak üçin alnan tölegiň möçberinden ýokary geçip bilmez. Eger ýükleri daşamak baradaky şertnamada başgaça bellenedik bolsa, ýüküň eltilmeli möhletiniň geçirilmegi ýüküň eltilmeli wagtyndan ýigrimi dört sagat hasaplanýar. Haryt-ulag delilnamasynda awtoulag serişdesiniň ýüküň düşürilmeli ýerine gelen wagty baradaky bellik ýüküň eltilmeli möhletiniň geçirilmeginiň öwezini dolmak üçin esas bolup durýar.

67. Buýrujy baglaşylan şertnamada göz önünde tutulan awtoulag serişdesini ulanmakdan sebäpsiz ýüz dönderendigi üçin, baglaşylan şertnamada görkezilen möçberde awtoulag serişdesinde daşajya öwezini dolýar. Şeýle hem, awtoulag serişdesinde daşajya ýetirilen zyýanyň öwezini dolmak baglaşylan şertnamada göz önünde tutulmadyk halatynda, onda daşajynyň buýrujydan Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda bellenen tertipde öwezini dolmagy talap etmäge hukugy bardyr.

68. Ýük ugradyjy tarapyndan berlen resminamada aýratyn bellikleriň ýa-da ýük daşalanda zerur bolan seresaplylyk çäreleriniň görkezilmändigi ýa-da ýüküň aýratynlyklary baradaky maglumatlaryň ýoýulandygy üçin, ýük ugradyjy Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda bellenen tertipde awtoulag serişdesinde daşajya ýetirilen zyýanyň öwezini dolýar.

69. Awtoulag serişdesiniň bökdelmegi (boş durmagy) üçin öwezini doluş tölegi baglaşylan şertnamada göz önünde tutulan ýükleriň daşamaga berilmändigi üçin öweziniň dolunmagyna garamazdan alynýar. Awtoulag serişdesiniň gelen we giden

wagty barada degişli resminamalarda edilen bellikler awtoulag serişdesiniň bökdelmegi (boş durmagy) üçin öwezini doluş tölegini hasaplamaga esas bolup hyzmat edýär.

70. Awtoulag serişdesine baglaşylan şertnamada bellenen kadalardan daşary ýüki ýüklemek, düşürmek üçin berlen konteýneriň bökdelmegi (boş durmagy) üçin, ýük ugradyjy (ýük alyjy) bökdelmäniň (boş durmagyň) her bir doly sagady üçin baglaşylan şertnamada bellenen möçberde öwezini dolýar.

71. Baglaşylan şertnamada göz önünde tutulan ýükleriň daşamaga berilmändigi üçin öweziniň dolunmagyna garamazdan, konteýneriň bökdelmegi (boş durmagy) üçin öwezini doluş tölegi alynýar. Konteýneriň berlen we ugradylan wagty barada degişli resminamalarda edilen bellikler konteýneriň bökdelendigi (boş durandygy) üçin öwezini dolmagyň tölegini hasaplamaga esas bolup hyzmat edýär.

VII. Jogapkärçilikden boşatmak üçin esaslar

72. Buýrujy, ýük ugradyjy, awtoulag serişdesinde daşajy, ýük alyjy, eger olaryň öz borçnamalaryny ýerine ýetirmegine päsgelçilik berýän güýjüň dörän ýa-da Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde awtomobil ýollarynda awtoulag serişdesiniň hereketiniň wagtlaýyn çäklendirilmegi ýa-da gadagan edilmegi girizilen ýagdaýynda jogapkärçilikden boşadylýar.

73. Ýük daşamalary boýunça ýüz tutmalara Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda seredilýär.